

WIĄZANKA 2013

«Radujcie się zawsze w Panu; jeszcze raz powtarzam: radujcie się!» (Flp 4,4)

WZOREM KSIĘDZA BOSKO – WYCHOWAWCY OFIARUJMY MŁODZIEŻY EWANGELIĘ RADOŚCI STOSUJĄC PEDAGOGIĘ DOBROCI

Drodzy Bracia i Siostry z Rodziny Salezjańskiej,

po skupieniu uwagi na historii Księdza Bosko i staraniu o lepsze zrozumienie całego jego życia, naznaczonego umiłowaniem młodzieży, Wiązanka 2013 ma za cel zgłębienie jego propozycji wychowawczej. Mówiąc konkretnie, chcemy przybliżyć się do Księdza Bosko jako wychowawcy. Chodzi więc o pogłębienie i zaktualizowanie systemu zapobiegawczego.

Także tego zadania nie traktujemy wyłącznie z pozycji intelektualnej. Z jednej strony konieczne jest z pewnością dogłębne studium pedagogiki salezjańskiej, aby uaktualnić ją według wrażliwości i wymogów naszych czasów. Dzisiaj, oczywiście, konteksty społeczne, ekonomiczne, kulturowe, polityczne, religijne, w których dane jest nam przeżywać nasze powołanie i realizować posłannictwo salezjańskie, uległy dogłębnej zmianie. Z drugiej strony, dla zachowania charyzmatycznej wierności wobec Księdza Bosko, naszego Ojca, równie konieczną rzeczą jest przyjęcie za swoje treści i metody jego propozycji wychowawczej i duszpasterskiej. W obecnym kontekście społecznym jesteśmy wezwani by być wychowawcami świętymi, tak jak on był święty, i tak jak on oddając swoje życie, pracując z młodzieżą i dla młodzieży.

ODKRYWANIE SYSTEMU ZAPOBIEGAWCZEGO

Rozważając ponownie doświadczenie wychowawcze Księdza Bosko, jesteśmy wezwani do przeżywania w wierności tego doświadczenia w obecnym czasie. Dla prawidłowej aktualizacji systemu zapobiegawczego, dzisiaj winniśmy skierować nasz wysiłek nie tyle na to, by myśleć natychmiast o programach, o formułach, czy też o powtarzaniu od nowa ogólnych i dobrych na każdą okazję „sloganów”, ile zmierzać przede wszystkim ku zrozumieniu historycznej metody Księdza Bosko. Mówiąc konkretnie, chodzi o przeanalizowanie jego różnorodnych przedsięwzięć podejmowanych dla młodzieży, narodu, Kościoła, społeczeństwa, życia zakonnego, a także odmiennych sposobów wychowania młodzieży z pierwszego Oratorium świątecznego, w niższym seminarium na Valdocco, kleryków salezjańskich i nie salezjańskich, misjonarzy. Można jednak zauważyć, że już w pierwszym Oratorium w domu Pinardiego były obecne pewne doniosłe intuicje, które nabiorą następnie głębszego znaczenia w całościowej syntezie humanistyczno-chrześcijańskiej:

1. elastyczna struktura, jako forma pośrednictwa między Kościołem, społecznością miejską i młodzieżowymi środowiskami robotniczymi;
2. szacunek i dowartościowanie środowisk ludowych;
3. religia jako fundament wychowania, według nauczania katolickiej pedagogiki przekazanej mu w środowisku Kolegium dla młodych księży;
4. dynamiczny związek formacji religijnej i rozwoju ludzkiego, katechizacji i edukacji;
5. przekonanie, że kształcenie stanowi zasadnicze narzędzie oświecenia umysłu;
6. edukacja, tak jak katechizacja, która rozwija się we wszystkich formach wyrażania, dających się pogodzić z ograniczeniami czasu i środków;
7. pełne zaangażowanie i dowartościowanie czasu wolnego;
8. dobroć jako styl wychowania i - bardziej ogólnie - jako styl życia chrześcijańskiego.

Kiedy już poznamy biegle przeszłość historyczną, należy przełożyć na dzisiejsze czasy wielkie intuicje i potencjalne wartości systemu zapobiegawczego. Trzeba unowocześnić jego zasady, pojęcia i wstępne ukierunkowania, dokonując nowej interpretacji na płaszczyźnie teoretycznej i praktycznej zarówno głównych założeń ideowych, jak i wielkich ukierunkowań metodologicznych. Wszystko to na korzyść formacji „nowej” młodzieży z XXI wieku, wezwanej do życia i konfrontacji z bardzo obszerną i nieznaną skalą sytuacji i problemów, w zdecydowanie odmiennych czasach, których krytyczną analizę podejmują także nauki humanistyczne.

Pragnę podsunąć szczególnie trzy perspektywy, analizując bardziej dogłębnie pierwszą z nich.

1. Ponowna promocja hasła „uczciwy obywatel” i „dobry chrześcijanin”

W świecie dogłębnie zmienionym w porównaniu z wiekiem osiemnastym, wykonywanie uczynków miłości według ciasnych, miejscowych, praktycznych kryteriów, z pominięciem szerszych wymiarów dobra wspólnego, o zasięgu krajowym i międzynarodowym, byłoby poważną luką w wymiarze socjologicznym a także teologicznym. Pojmowanie dzieła miłości jako jałmużny, pomocy w nagłej potrzebie, oznacza ryzyko poruszania się w kręgu „błędneho samarytanizmu”.

Z tego powodu nasuwa się nam głęboka refleksja, przede wszystkim na poziomie teoretycznym. Musi to być refleksja poszerzona, odnosząca się do wszystkich treści dotyczących tematu promocji ludzkiej, młodzieżowej, ludowej, mająca jednocześnie na uwadze różnorakie fachowe uwagi filozoficzno-antropologiczne, teologiczne, naukowe, historyczne, metodologiczne. Ta refleksja, musi następnie skonkretyzować się na płaszczyźnie doświadczenia i przemyślenia praktycznego pojedynczych osób i wspólnot.

Powinniśmy iść w kierunku ponownego potwierdzenia zaktualizowanego „wyboru społeczno - polityczno - wychowawczego” jakiego dokonał Ksiądz Bosko. Nie oznacza to promowania ideologicznego aktywizmu, związanego z określonymi wyborami politycznymi partii, lecz formowanie do pewnej wrażliwości społecznej i politycznej, która jednak prowadzi do inwestowania własnego życia dla dobra ludzkiej wspólnoty, angażując życie do wypełnienia misji, z ciągłym odniesieniem do niezbywalnych wartości ludzkich i chrześcijańskich. Mówiąc innymi słowy, ponowne rozważenie społecznej jakości wychowania powinno rozwijać tworzenie konkretnych doświadczeń

zaangażowania społecznego w najszerszym znaczeniu tego słowa.

Zapytajmy się samych siebie: Czy Zgromadzenie Salezjańskie, Rodzina Salezjańska, nasze Inspektorie, grupy i domy czynią wszystko co jest możliwe w tym kierunku? Ich solidarność z młodzieżą jest tylko przejawem uczucia, gestem darowizny, czy także wkładem kompetencji, odpowiedzią racjonalną, adekwatną i dostosowaną do potrzeb młodzieży i najuboższych klas społecznych?

To samo należałoby powiedzieć o ponownym wylansowaniu hasła „dobry chrześcijanin”. Ksiądz Bosko „spalający się” w gorliwości o zbawienie dusz, rozumiał dwuznaczność i niebezpieczeństwo sytuacji, krytykował jej założenia, znalazł nowe formy przeciwstawienia się złu, mimo znikomych zasobów (kulturalnych, ekonomicznych...), którymi dysponował. Chodzi tutaj o odkrycie i pomoc w świadomym przeżywaniu ludzkiego powołania, prawdy o osobie. I właśnie w tym ludzie wierzący mogą dać swój najbardziej cenny wkład.

Ale w jaki sposób dokonać aktualizacji „dobrego chrześcijanina”, o którym mówił Ksiądz Bosko? Jak dzisiaj można obronić całość humanistyczno - chrześcijańskiego programu, podejmując inicjatywy formalnie lub w większości religijne i pastoralne, przed niebezpieczeństwem dawnych i nowych postaw fundamentalistycznych i ekskluzywistycznych? Jak przemienić tradycyjne wychowanie, którego kontekstem było „społeczeństwo jednowyznaniowe”, w wychowanie otwarte i - równocześnie - krytyczne wobec współczesnego pluralizmu? W jaki sposób wychowywać do życia samodzielnego i - jednocześnie - do bycia uczestnikami świata wielowyznaniowego, wielokulturowego, wieloetnicznego? Mając na uwadze współczesne odejście od tradycyjnej pedagogiki posłuszeństwa, adekwatnej do pewnego typu eklezjologii, w jaki sposób promować pedagogię wolności i odpowiedzialności, zmierzającą do uformowania osób odpowiedzialnych, zdolnych do podejmowania dojrzałych decyzji, otwartych na relacje międzyosobowe, włączonych aktywnie w struktury społeczne, z postawą nie konformistyczną, lecz konstruktywnie krytyczną?

2. Powrót do młodzieży, dysponując większymi kwalifikacjami

To wśród młodzieży Ksiądz Bosko wypracował swój styl życia, swoje dziedzictwo pastoralne i pedagogiczne, swój system, swoją duchowość. Pośannictwo salezjańskie jest poświęceniem się, jest „umiłowaniem” młodzieży i jak wiemy, taka predylekcja - w swoim początkowym stadium - jest darem Boga lecz jego rozwinięcie i udoskonalenie jest zadaniem naszej inteligencji i naszego serca.

Następnie, wierność naszemu pośannictwu, aby było ono znaczące, musi być w kontakcie z „istotą” współczesnej kultury, z obecnymi źródłami mentalności i zachowań. Stajemy naprawdę wobec wielkich wyzwań, które wymagają poważnej analizy, stosownych spostrzeżeń krytycznych, dogłębnej konfrontacji kulturowej, zdolności do psychologicznego i egzystencjalnego wejścia w sytuację. A więc, aby ograniczyć się do kilku pytań:

1. Kim jest dokładnie młodzież, której osobiście i we wspólnotach „poświęcamy” nasze życie?
2. Jaki jest nasz pastoralny profesjonalizm, na poziomie refleksji teoretycznej nad programami wychowawczymi i na poziomie praktyki pastoralnej?
3. Obecnie odpowiedzialność wychowawcza nie może być inna niż zbiorowa, jednobrzmiąca,

podzielana przez innych. Jaki jest więc nasz „punkt zaczepienia” z „siecią relacji” w danym środowisku a także poza terytorium, na którym żyje nasza młodzież?

4. Jeżeli niekiedy Kościół czuje się bezbronny wobec młodzieży, czy przypadkiem nie są takimi również dzisiejsi salezjanie lub Rodzina Salezjańska?

3. Wychowanie sercem

W tych ostatnich dziesięcioleciach być może nowe pokolenia salezjanów mają poczucie zagubienia wobec dawnych sformułowań systemu zapobiegawczego: albo dlatego, że nie wiedzą, jak zastosować go dzisiaj, albo dlatego, że nieświadomie wyobrażają go sobie jako „relację paternalistyczną” z młodzieżą. Przeciwnie, kiedy patrzymy na Księdza Bosko, oglądanego w przeżywanej przez niego rzeczywistości, odkrywamy w nim naturalne i genialne przewyżczenie paternalizmu wychowawczego wpajanego przez dużą część pedagogii poprzedzających go stuleci (XV-XVII wiek).

Możemy zapytać się samych siebie: czy dzisiejsza młodzież i dorośli wchodzą lub mogą wejść do serca salezjańskiego wychowawcy? Co w nim mogą odkryć? Technokratę, sprytnego, ale pustego komunikatora, czy też bogatą naturę ludzką, napełnioną i ożywioną darem łaski Jezusa Chrystusa, w Mistycznym Ciele, itd.?

Począwszy od znajomości pedagogii Księdza Bosko, głównymi punktami odniesienia i zobowiązaniami Wiązanki 2013 są następujące elementy:

1. „Ewangelia radości”, którą jest nacechowana cała historia Księdza Bosko i która jest duszą jego wielorakiej działalności. Ksiądz Bosko przełożył pragnienie szczęścia, które tkwiło w sercach młodzieży, i przełożył ich radość życia na język wesołości, podwórkowej zabawy i świętowania; nigdy jednak nie zaprzestał wskazywać na Boga jako na źródło prawdziwej radości.

2. Pedagogia dobroci. Serdeczność Księdza Bosko jest, bez wątpienia, charakterystyczną cechą jego metodologii pedagogicznej, którą uważa się za coś ważnego także dzisiaj, zarówno w kontekstach dotąd chrześcijańskich, jak i w tych gdzie żyje młodzież przynależąca do innych religii. Jednakże nie da się jej zredukować tylko do zasady pedagogicznej, ale należy ją uważać za istotny element naszej duchowości.

3. System zapobiegawczy. Jest on streszczeniem mądrości pedagogicznej Księdza Bosko i stanowi prorocze przesłanie, które święty Wychowawca zostawił swoim spadkobiercom i całemu Kościołowi. Jest to doświadczenie duchowe i wychowawcze, które bazuje na rozumie, religii i dobroci.

4. Wychowanie jest sprawą serca. «Pedagogia Księdza Bosko, napisał ks. Piotr Braidó, utożsamia się z całą jego działalnością; cała zaś działalność - z jego osobowością; wreszcie syntezą Księdza Bosko jest - ostatecznie - jego serce»[1]. Oto jego wielkość i sekret jego sukcesu jako wychowawcy. «Stwierdzenie, że jego serce było całkowicie oddane młodzieży, znaczy, że cała jego osoba, inteligencja, serce, wola, siła fizyczna, cały jego byt był ukierunkowany na czynienie dobra, wsparcie integralnego wzrostu młodych ludzi, pragnienie ich wiecznego zbawienia»[2].

5. Formacja uczciwego obywatela i dobrego chrześcijanina. Formowanie „dobrych chrześcijan i uczciwych obywateli” było zamiarem wiele razy wyrażanym przez Księdza Bosko, po to, aby wskazywać na wszystko czego potrzebuje młodzież do wypełnienia swojej ludzkiej i chrześcijańskiej egzystencji. A zatem obecność wychowawcza w przestrzeni społecznej obejmuje następujące

rzeczywistości: wrażliwość wychowawczą, strategie wychowawcze, jakość wychowawczą życia społecznego i kulturę.

6. Salezjański humanizm. Ksiądz Bosko umiał «docenić wszystko co było pozytywną treścią zakorzenioną w życiu osób, w rzeczywistości stworzonej, w wydarzeniach historycznych. Pozwalało mu to rozumieć prawdziwe wartości obecne w świecie, zwłaszcza jeśli były one miłe młodzieży; włączyć się w przepływ kultury i rozwój ludzki w swoich czasach, budząc dobro i odrzucając żale nad złem; poszukiwać mądrze współpracy wielu ludzi, z przekonaniem, że każdy człowiek ma talenty, które należy odkryć, rozpoznać i docenić; wierzyć w siłę wychowania, które wspiera wzrost młodzieńca i dodaje mu odwagi, aby stać się uczciwym obywatelem i dobrym chrześcijaninem; powierzać się zawsze i wszędzie opatrności Boga, postrzeganego i kochanego jako Ojca»[3].

7. System zapobiegawczy i prawa człowieka. Zgromadzenie nie ma innej racji istnienia jak tylko / działanie na rzecz/ pełnego zbawienia młodych. To nasze posłannictwo, Ewangelia i nasz charyzmat wzywają nas dzisiaj do przebycia także drogi praw człowieka; chodzi tutaj o nową drogę i język, których nie możemy zaniedbać. System zapobiegawczy i prawa człowieka wzajemnie oddziałują na siebie, ubogacając jedno drugie. System zapobiegawczy zapewnia prawom człowieka podejście wychowawcze, jedyne w swoim rodzaju i innowacyjne, względem ruchu promocji i obrony praw człowieka. W ten sam sposób prawa człowieka ukazują systemowi zapobiegawczemu nowe wyzwania i sposobność wpływu społecznego i kulturowego jako skuteczną odpowiedź na «dramat współczesnej ludzkości, zerwanie relacji między wychowaniem a społeczeństwem, rozbieżność pomiędzy szkołą a przynależnością do społeczności obywatelskiej»[4].

8. Dla głębszego zrozumienia i realizacji wyżej wspomnianych głównych punktów rzeczą pożyteczną będzie lektura następujących pozycji: System Zapobiegawczy w wychowaniu młodzieży, List z Rzymu, Biografie Dominika Savio, Michała Magone, Franciszka Besucco, wszystkie teksty Księdza Bosko, które ilustrują dobrze czy to jego doświadczenie wychowawcze, czy też jego pedagogiczne wybory.

Don Pascual Chávez V., SDB

Przełożony Generalny